

УДК 821.163.41.09-31 Тишма А.
DOI: https://doi.org/10.18485/kij.2016.63.3_4.3

РУЖА С. КНЕЖЕВИЋ ПЕРУНОВИЋ*
Гимназија „Јован Јовановић Змај”
Нови Сад

Оригинални научни рад
Примљен: 15. 11. 2016.
Прихваћен: 21. 12. 2016.

НЕНАПИСАНА ПРИЧА КАО КЉУЧ ЗА ОНЕ НАПИСАНЕ (О општим одликама прозе Александра Тишме)

Прозни опус Александра Тишме својим већим делом бави се ратним страдањем, судбином човека у рату и то пре свега човека обележеног јеврејским пореклом, стога његова дела дају незаобилазан допринос књижевности холокауста. Имајући на уму пишчев значај у контексту послератне књижевности, откривали смо и сазнавали основне елементе поетичког начела знаменитог новосадског аутора. На том путу кренули смо од ауторове невелике приче *Ненаписана прича* која, на Тишми својствен начин, у маниру бескомпромисног трагања за истином, открива и мотиве и начине литерарног стварања. У раду који следи пратићемо најважније одлике приповедачког опуса Александра Тишме, трагање за одговарајућом темом које се дефинише као трагање за сопственим идентитетом, затим начин приповедања, структуру дела, препознатљив стил, са освртом на сврху књижевног стварања.

Кључне речи: јеврејски архетип, проблем идентитета, књижевност холокауста, злочин, истина, заборав.

Доминантне теме у романима Александра Тишме су рат и судбина човека у рату, а посебно јеврејског човека. Његови ликови, чињеница је, живе у тешком и непредвидивом времену, али они носе и тешко бреме јеврејске судбине, или једнако проблематичну подељеност, подвојеност између хришћанства и јудаизма. У оба случаја су свесни свог порекла као датости, као својеврсног терета и кривице коју са собом носе, а због којег могу свакога часа бити проглашени за непожељне за живот у заједници. Због тога су осећања страха и тескобе њихови стални пратиоци који их даље воде у самоћу, уздржаност, неоствареност. Свест о различитости спречава ликове Тишминих романа да досегну срећу и оставља их у сталној чежњи за недостижном пуноћом живота. Зато говорити о романима Александра Тишме значи говорити о проблематичном идентитету, о неприпа-

* perunovic.ruza@jjzmaaj.edu.rs

дању, усамљености, о животу доживљеном као страдање, страховање, потуцање из туђине у туђину, али и као лудо самозаваравање.

На путу ка поетици великог новосадског прозаисте Александра Тишме не мемо заобићи његово невелико дело *Ненаписана прича* (настало и прочитано поводом приступања аутора Војвођанској академији наука и уметности), јер ова специфично уобличена беседа представља и тематски, и стилски, и идејно све најзначајније одлике Тишмине прозе; у њој је дат својеврсни резиме литерарног стварања, с јасним освртом на његову сврху. Написана 1986. године – када је ауторова потрага за *кључном* темом окончана, стилски облик дефинисан, а улога књижевног дела јаснија – она представља рекапитулацију написаног, уз образложење докле се у литератури стигло.

У питању је дакле необична аутопоетика, специфично литерарно разјашњење, јер нам у *Ненаписаној причи* аутор на једноставан начин, препознатљивом нарацијом говори о мотивима литерарног стварања. У сугестивној приповести о посети крзнару и о малом псу ког су пред његовим очима убили јер је остао без ноге и јер нема више своју „псећу сврху”, аутор каже следеће: „Није било тешко закључити шта ми је сметало у том тренутку доживљајног света: сметало ми је што сам на убиство малог пса тако лако, тако без речи пристао. Што нисам, уместо да гледам и ћутим, покушао да заштитим малог пса, наговоривши крзнаревог сина да га поштеди, или, ако бих се уверио да то није могуће, што нисам и ја изашао у двориште кад и крзнарев син и малог пса подигао на руке, сакрио га у недра и, спречавајући крзнаревог сина да му приђе, отрчао с њим да потражим најближег ветеринара, да га он превије, па потом сео с њим у неко возило и однео га кући, да га негујем до излечења.” (Тишма 1989: 23) Неангажовање у случају судбине малог пса персонификује онај део ауторовог живота који је провео као посматрач, пасивно, без снаге и могућности да се у дешавања укључи. Аутор нам разоткрива и даље проблематизује неспособност да нешто од наведеног учини, да делује као човек, по људском, општем, и личном, моралном, нахођењу. С друге стране, он не може ни да заборави на судбину несрећног пса, нити на своје срамно повлачење. Једино што је у стању да учини, једино на шта је спреман јесте да то неделовање, ту пасивност, покуша да надомести литерарним стваралаштвом, питајући се може ли то бити адекватна надокнада. „Јесам ли ипак поступио како ваља? Помирио сам се са погибијом малог пса и то помирење надокнадио одлуком да његову погибију опишем?” (Тишма 1989: 23)

Александар Тишма у овој невеликој причи у први план ставља кључну тему својих најбољих дела, тему зла, увек присутног зла, неодвојивог од човека, тему уз коју се даље нижу бројни проблеми: злочини, положај жртве, улога злочинца, налогодавца, али и изузетно тешка и осетљива улога посматрача злочина. На тај начин, аутор поручује да у догађајима нема невиних, да је одговорност на свима, да је улога појединца далеко већа него што се то најчешће мисли, а кључно питање након свега што се догодило, питање којим се бави литература јесте то на који начин ћемо да носимо то бреме зла и на који начин желимо да описане догађаје сачувамо у сећању.

Иако нема непосредно искуство ратног страдања (али има искуство трауме), Тишма у својим најбољим делима изражава осећај списатељске дужности да говори о темама које су обележиле ратно и послератно време, његову породицу и средину из које је потекао. Писање тако постаје неки вид враћања дуга, дубока потреба да се нешто ипак учини, у оквирима могућег, само да се не заборави, да се о злоделу не ћути, већ да се о начињеној неправди проговори јасно, чисто, из свих углова. (Судбина посматрача у кључним догађајима обележила је лични и професионални живот Александра Тишме и након година лутања, довела до литерарног и моралног разрешења. Списатељско деловање наметнуло се као замена, као надокнада за некадашње неделовање, као један облик искупљења за оно што није учињено. На тај начин, аутор на овом месту, али и у својим делима, проблематизује улогу појединца, ма ког појединца у личним и друштвеним дешавањима).

Међутим, причу о малом псу не може да напише дуго (никад је заправо није написао, али је се одмах сетио приликом писања беседе), јер „књижевно писање, за разлику од писања писама или упутстава, није само претаканье света стварности у речи него се јавља као преобликовање, као претварање, то јест поновно материјализовање света стварности, у нову стварност” (Тишма 1989: 13). Управо из тог разлога, рекапитулација догађаја нарочито је болна, а ревидирање улоге појединца у догађајима додатно проблематизовано. Зато Тишма жели да пише (и ову, и све остале приче) са (привидне) дистанце, без саучешћа, без литерарних украса, објективно, истинито, с доста детаља, као да нам о догађајима не приповеда већ нас о њима извештава, прецизно и ефектно.

У дневничким и аутобиографским белешкама, осврћући се на своје литерарно деловање, Александар Тишма потврђује да је целог живота трагао за оним најдубљим и најтрагичнијим подацима из своје историје, прошлости, породице, да их преобликује као писац, кад већ није могао деловањем да их промени. То постаје његова списатељска дужност и како сам каже „моја неспособност да делама према томе како осећам је и моја одлука да ту неспособност превазиђем писањем.” (Тишма 1989: 24)

Живот Александра Тишме обележило је искуство преживљавања рата, рације, прогона, а доживљена траума исцељивала се стваралаштвом „оживљавањем и обликовањем истине, у духу вере да је књижевност способнија да изрази истину и позадину догађаја него историјске студије” (Гвозден 2011: 15). Зато полази од догађаја који су му познати, којима је био сведок, који су судбински обележили његову породицу и новосадску средину ратних и послератних времена. Осим поменутих догађаја, аутора суштински (пред)одређује и двоструко порекло које се манифестује у његовој свести, па и у његовом делу као болно неприпадање, као „бол и стид због (свог) полујеврејског порекла и (на) стид због тог стида.” (Тишма 2001: 62) Осећање етничке nelaгоде даље води ка изопштености, а она ка доброј опсервацији, неопходној за Тишму као писца. Ове две чињенице, ратно искуство и обележеност пореклом, сплеле су се и одредиле не само подручје интересовања него и начин приповедања, као и свест о

томе коју улогу има књижевно дело у васпитно-исцељујућем процесу. Писање је доживљено као дужност, као прилика да се поставе она питања која, на крају крајева, *морају* бити постављена.

Ипак, тема јеврејског страдања у Другом светском рату (као најважнија тема у делима Александра Тишме) кристалисала се постепено у ауторовој свести. Дуго је покушавао да своје литерарно уточиште пронађе у мање блиским, општијим темама, бежећи од сопственог идентитета и самоспознаје. Тек након судбинског путовања у Пољску и посете концентрационим логорима, схвата да је оно што се најнепосредније односи на његову средину, његову породицу, напослетку на њега самог, уједно и оно о чему мора писати. Из комбинације личног и историјског формирала се јасна свест о томе како приступити теми, те се обавезује да нужно „треба писати о суштинским збивањима или не писати ништа. Суштина мора да се огледа у свакој појединости. Или то бива и ако човек неће?” (Тишма 2001: 199), пита се аутор.

За централни догађај својих романа и полазну тачку за преиспитивање света узима страдање новосадских Јевреја које прати кроз најтеже догађаје током ратног периода: стрељања, прогоне, логоре, као и Новосадску рацију која је, на његове очи, однела хиљаде (тачан број жртава још увек је непознат) Јевреја, Срба, Рома, па умало и ауторову драгу баку. „Био је то ударац маљем у главу, та рација.” (Тишма 2000: 27), сећа се аутор. Након тога, нестао је безмало читав један „стари” свет, свет новосадских Јевреја, и даље, средњоевропски свет, какав се више неће вратити. Тишма, као писац Новог Сада и Војводине, бележи, из искуства пажљивог посматрача и неуморног шетача, све догађаје, видљиве и невидљиве, познате новосадске улице, тргове, палате, некадашње продавнице, атмосферу војвођанске паланке која нестаје пред најездом новог доба.

У својим најзначајнијим романима (*Књига о Бламу*, *Употреба човека*, *Kano*), говорећи о холокаусту, проблематизује догађаје на више поља, анализирајући: злочин сам по себи, однос према злочину – и целата и жртве, душевно стање оних преживелих осуђених да се, на различите начине, кроз живот носе са бременом страховитог ратног искуства. Интересује га улога свих актера у догађајима, различити профили егзекутора који су извршавали злочине, од оних заплашених који раде по налогу страга, па до патолошких типова који у злочинима виде задовољење својих садистичких потреба. Са друге стране, аутор проучава начине на који жртве прихватају своју судбину, њихову запрепашћеност и неверицу да им се спрема крај одређен само њиховим пореклом јер су наједном, изненада, проглашени непожељнима за живот у заједници. Душевно стање оних који су, сасвим случајно, умакли сигурној смрти је нарочито осетљив. Тишма преиспитује тежину њиховог опстанка, али и терет, кривицу због тог опстанка, када се избегнута смрт доживљава стидно, погнуте главе, као грех. Питање кривице нужно је повезано с питањем етничке припадности, темом која раздира биће и јунака и аутора и која се у Тишминим делима испољава као болно трагање за идентитетом. Јер се у причи о новосадском ратном страдању кристалише и јеврејска тема до које стиже тек када је, на личном плану, досегао до голе

искрености. „У питању је било моје јеврејство, половина мога бића, које сам покушавао да забашурим, најпре као млад човек коме је оно сметало да се саживи са средином, а затим мање свесно, и као писац који је своје ликове настојао да учини општим, етнички необележеним, стопљеним по себи са окружењем. Мирослав Блам је, међутим, био Јеврејин, неко ко одступа, ко се разликује, ко се туђи и ко баш тим разликовањем и туђењем даје догађајима окупације, у чијем центру је расија, смисао који није само историјски.” (Тишма 2000: 172) Ликови и других Тишминих романа су посматрачи, пасивни ликови којима живот немилосрдно управља. Они су неприлагођени усамљеници који имају жељу за припадност, за усидрењем, за утапањем у целину којим би постали мање уочљиви и на тај начин повећали шансу за опстанак у заједници. Међутим, управо због свог порекла, због тескобе која се генерацијама наслеђује, они остају по страни, неспособни да се укључе у неку групацију и заплашени да се неке или нечему до краја предају, упркос страсним потребама да се то деси. Код ликова полујеврејског и јеврејског порекла та је потреба израженија, по природи ствари, удвостручена, а у ратним околностима доведена до врхунца, али остаје незадовољена. Стога кроз своје романе аутор преиспитује управо стање емоционалне пренапрегнутости, сталне тескобе и страха који су код јунака забележени у коренима, понављани кроз историјске приче, предања и легенде, а потом потврђени у дневним догађајима који диктирају њихов прогон и смакнуће.

Све наведене муке спајају се и преплићу у широку тему Тишминих романа: прогони, насилништво, незадовољеност у љубави и та етничка разнобојност (карактеристична за Војводину), у којој јеврејство ипак носи неко трагично обележје, односно додатну тежину. О тој теми, о њеним бројним аспектима говоре дела: *Књига о Бламу*, *Употреба човека*, *Вере и завере*, *Капо*, *Школа безбожничтва*, које, како каже Тишма, чине петокњиже, својеврсну целину којом је аутор дао значајан допринос књижевности холокауста бранећи сећање на страдале од заводљиве замке заборавља.

Често се у литератури напомиње да је главна тема дела Александра Тишме зло, прихваћено као чињеница, неодвојиви део човека, који негде чучи као притајена звер чекајући моменат да се разгоропади. Подстакнут ратним хаосом у коме ред и закон више не постоје, где се дојучерашњи поредак изграђен на хуманистичким принципима порушио као кула од карата, човек показује своје скривено лице, лице зла које добија свој најмонструознији облик у неразумним чисткама, геноциду, логорима, маршевима смрти. То је тема којом се аутор најистрајније бавио покушавајући да нас кроз своје романе суочи са чињеницом да је историјска катастрофа коју је обележио холокауст човекових руку дело.

И пре него што је као своју кључну тему одредио ратно страдање, Тишма је показивао интересовање за насиље и злочин, и о њима писао налазећи реалну потпору у новосадским судским процесима шездесетих година. Злочина и злочинаца има свуда и на свакој страни и он иде тим трагом, испитујући прототип злочинца, као и околности у којима се рађа. Писац прибрано бележи све изопачености људске природе, сву дехуманизованост и деструктивност, не би ли

нас суочио с реалистичким приказом тога ко смо и какви смо. Дужност писца и јесте да нам беспошtedно приказује управо то преживљено, огољено зло, не би ли се тако спречило заташкивање и ублажавање злочиначких дела. Илузија да опасност од зла тренутно није на снази, гура нас у заборав и безбрижно окретање главе од суморне прошлости. Међутим, једино суочавање са злом, његово раскринкавање води ка коначном исцељењу и спречавању неких будућих катастрофа.

Тишма није човек колектива, групе, он не разуме одушевљене гомиле и њима не припада, он пише истине ради, себе ради, посматрајући и тог човека у својим романима као појединца, и у улози жртве и у улози злочинца. Његова дела апсолутно наткриљује присуство етичке свести, зато је човек у Тишминим делима морално поражен, јер није скупио храбрости, није нашао у себи довољно човечности и разума да предупреди зло. Као појединац у крзнаревој кући, сведок ликвидације малог пса, човек можда има свест о томе да сведочи нечем недопустивом, али остаје нем по страни, чувајући властити живот. Зато нам се, док читамо о догађајима који чине основу романа Александра Тишме, непрекидно намеће питање: Где је за то време био човек? У свету у коме престају да важе сва морална у логична правила, сва хуманистичка стремљења су поражена, или остају слаба и неупотребљива.

Хладном и прецизно вођеном анализом, Тишма нас суочава са сазнањем да су насиље, зло и деструктивност укорењени у човеку, да су они део човекове природе која се активира у тренутку који се некад тешко може предвидети. Насиље чучи као притајена звер која се, најчешће подстакнута опасношћу, разгоропади. Упркос тежини сазнања, Тишма нам га саопштава мирно, као да није затечен, већ констатује да је свет напросто такав. Аутор нам привидном смиреношћу и хладноћом, у истом ритму, приповеда о злочинима, логорима, батинашима и силоватељима, као и о пропадању читавог једног света, једног система који је наивно веровао да је утемељен на чврстим принципима. Иако све ври од страхотних приказа, приповедачево излагање остаје сталожено, уткано у мозаичку структуру дела, вођено од предратног стања до ратног хаоса и назад, допуњујући јаснијем сагледавању срамних догађаја. И када говори о највећим страдањима и најстрашнијим жртвама, у самом ткању приче нема узлета ни падова, нежности ни плача, само помиреност са чињеницом и горка констатација да је човек спреман на СВЕ.

Александар Тишма посматра и анализира догађај у целини, улогу појединца, насилника, жртве, масе, прибрано реконструише дешавања на глобалном и индивидуалном плану. С подједнаком пажњом, прати одјеке, последице погрома, ту душевну празнину, неверицу, као и неминовне промене које се на дневном плану догађају и које доживљава као дешавања у неком новом, туђем свету. Да би догађаји били приказани што истинитије, лишени су сваког сувишног казивања, дигресија, објашњавања, изношења личног суда. Интензивно ређање слика, тешких сцена насиља и безумља у складу је с јасном тежњом књижевности холокауста да на читаоце остави неподношљив, дакле, аутентичан утисак, јер су

размере описаног страдања баш такве – неподношљиве, и нужно воде у сазнање да *утехе нема*.

У прилог веродостојности иде и простор у коме се догађаји одигравају. То је најчешће препознатљива новосадска средина, њене улице, тргови, верски објекти, хаустори, близина Дунава, али и сточни вагони, логори (Јасеновац, Аушвиц), потом, Београд, Шумадија, Немачка. Међутим, дело Александра Тишме несумњиво буди асоцијације на Нови Сад, Новосађане, нестали дух Средње Европе, што потврђују његове речи. „Ја сам животом везан за Нови Сад. Јер, иако сам рођен у једном селу код Суботице, у Хоргошу, то је била случајност. Наиме, моји родитељи су већ становали овде у Новом Саду и моја маи је ишла тамо само да се породи, код своје мајке, па ме је сасвим малог довела. Према томе, место мог живљења је Нови Сад. Како сам за то место везан? Када замишљам улицу, ја морам да замислим новосадску улицу, јер сам ту одрастао, те сам улице познавао. Кад замишљам кућу, такође замишљам новосадску кућу, када замишљам стан онда су то новосадски станови. Када замишљам лето, мене то неминовно подсећа на топлоту у овој равници, на ту спарну топлоту без заклона, али ме подсећа и на Дунав, коме човек иде да се од те врелине некако ослободи. Када мислим на јесен, онда мислим на новосадску јесен пуну влаге, магле, кошаве. Када мислим на зиму, то не може бити у мојој уобразиљи нека друга зима него каква је овде. Дакле, мени служи тај завичај као позорница за кретање о којем ми говоримо. Иначе, надам се да ме завичај више од тога не заокупља, надам се да нисам за њега везан у толикој мери да бих га видео изобличено, да бих га видео ружичасто. Може бити да га видим ружнијим него што јесте, зато што ми је веома досадио.” (Гикић 1993: 27)

Препознатљив простор у коме обитавају ликови Тишминих дела само доприноси истинитости и додатно улива поверење у аутора. У прилог аутентичности иде и чињеница да је велики број ликова из Тишминих романа стваран, да је многима од њих додао лична искуства, личне особине, страхове, жеље, размишљања. Неретко, у романима препричавају се они догађаји о којима смо читали у *Дневнику* или се његова размишљања приписују конкретним књижевним ликовима. У романима овог аутора стварност и фикција представљају равноправну интерпретацију догађаја, јер фикција је само надоградња стварности, њен неодвојив део. Овакав однос према коришћеном материјалу (као и све остале одлике досада наведене) у функцији је бескомпромисног трагања за *истином* која се успоставља као окосница Тишмине прозе. Он жели да је, без обзира на последице, у литератури прикаже, открије, сазна и зато каже: „Знам ако будем писао да ће се то исплатити, само ако будем писао поштено – истину.” (Тишма 2001: 199)

Исплатило се вишеструко, јер је књижевно дело Александра Тишме пронашло читаоце и тако постало средство, начин којим ће се – сведочењем о срамним делима, трагањем за истином, суочавањем са истином – трагати и за смислом постојања у времену безумља и зла. Међутим, упркос апсурдном свету у коме је све дозвољено, аутор се не чуди, не згражава пред злом и монструозношћу, он

их хладно констатује, а потом преиспитује као чињеницу свог времена. Зато су Тишмине приче сурове, беспоштедне, документарно подржане, представљене као факта, као истина једног доба. Осим тога, тежња ка веродостојности налик фактографији, карактеристична за свеукупну књижевност холокауста, произлази из дубоке потребе аутора да нагласи значај и тежину самог догађаја, тако што ће он, лишен свега дескриптивног, изнова на себе подсећати и одигравати се у свести читалаца.

О теми страдања у Другом светском рату (и Јевреја и других етничких група) много је написано, а Тишмина дела и даље дају свој допринос постављајући питања о томе шта се заправо десило, шта конкретно желимо да чувамо у сећању, и како човечанство, али и уметност треба да се носе са страшним догађајима из прошлости. Иако у својим делима истрајно показује да је зло неуништиво и непобедиво јер је део човека, аутор жели да нас суочи с тим сазнањем упркос егзистенцијалној стрепњи коју оно носи. Књижевност холокауста подстакнута је страхом од заборављања, до ког никада не сме доћи, али мора доћи до етичког преиспитивања улоге сваког појединца, сваког од нас. Романи Александра Тишме нам нуде суочавање с прошлостју, као једини делотворан облик моралног преиспитивања, па нека након свега, упркос убеђењу да књижевност не може да уради ништа више сем сведочења, остане макар сведочанство о томе ко смо.

ЛИТЕРАТУРА

Гвозден 2005: В. Гвозден, Тишмина књижевност расцепа, у: *Повратак миру Александра Тишме: зборник радова*. Уредници Јован Делић, Светозар Кољевић, Иван Негришорац, Нови Сад: Матица српска, САНУ, Огранак, 74–92.

Гвозден 2011: В. Гвозден, Мукотрпно оживљавање истине, у: Александар Тишма *Књига о Бламу*, Нови Сад: Академска књига.

Палавестра 2005: П. Палавестра, Јеврејска тема Александра Тишме, у: *Повратак миру Александра Тишме: зборник радова* (ур. Јован Делић, Светозар Кољевић, Иван Негришорац), Нови Сад: Матица српска, САНУ, Огранак, 20–24.

Тишма 1987: А. Тишма, *Капо*, Београд: Нолит.

Тишма 1987: А. Тишма, *Школа безбожничтва*, Београд: Нолит.

Тишма 1996: А. Тишма, *Шта сам говорио*, Нови Сад: Прометеј.

Тишма 1989: А. Тишма, *Ненаписана прича*, Нови Сад: Војвођанска академија наука и уметности, Академске беседе.

Тишма 1990: А. Тишма, *Књига о Бламу*, предговор Славко Леовац, Сарајево: Веселин Маслеша.

Гикић 1993: Р. Гикић, *Искусва прозе*, Нови Сад: Српска читаоница и књижница у Иригу.

Тишма 1997: А. Тишма, *Употреба човека*, предговор Живан Живановић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Тишма 2000: А. Тишма, *Сечај се вечкрат на Вали*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Тишма 2001: А. Тишма, *Дневник (1942–20019)*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Ruža S. Knežević Perunović

THE GENERAL CHARACTERISTICS OF ALEKSANDAR TIŠMA'S
PREOSE

Summary

The man's suffering in the time of a war, mainly of the man with the Jewish origin, is the focal point of Aleksandar Tisma's opus. His works give an unavoidable contribution to the holocaust literature. Bearing in mind the writer's importance, influence and contribution for the post-war literature, we discovered the basic elements of the poetic narrative of the famous Novi Sad's author. This journey we commenced from author's short story 'Nenapisana prica' which, in Tisma's peculiar way, in the manner of the relentless search for the truth, discovers motives and methods used in the literature. In this article we are going to follow the most important characteristics of the AleksandarTisma' opus, themes, stile, narrative, concentrating on its purpose.

Key words: Jewish archetype, identity problem, holocaust literature, evil crime, truth, forgetfulness (oblivion).